

Cuprins

O SCURTĂ INTRODUCERE	9
CAPITOLUL I. STUDIILE JURIDICE ȘI PRIMII ANI ÎN PROFESIE	13
1. Autorul la Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca	13
2. Debutul în avocatură	16
CAPITOLUL II. PRIMII ANI ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL JURIDIC	18
1. Admiterea la doctorat	18
2. La Facultatea de Drept economic-administrativ din Sibiu	19
CAPITOLUL III. ÎN MAGISTRATURĂ ȘI NOTARIATUL DE STAT	22
1. În magistratură	22
2. În Notariatul de Stat	24
CAPITOLUL IV. ACTIVITATEA ÎN PARLAMENTUL ROMÂNIEI	26
1. Începutul activității parlamentare	26
2. În Comisia de redactare a proiectului de Constituție	27
3. Dezbaterile din Comisie și din Constituantă	29
4. Marile teme al Constituantei, așa cum au fost văzute de autor	33
5. Membru al Frontului Salvării Naționale	57
CAPITOLUL V. ANII DIN DIPLOMAȚIE	59
1. Începuturile	59
2. Activitatea diplomatică în Venezuela, Barbados, Jamaica, Haiti, Republica Dominicană și Panama	60
CAPITOLUL VI. DIN NOU ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL UNIVERSITAR	78
1. Precizări preliminare	78
2. La Universitatea Româno-Germană.....	78
3. La Universitatea „Lucian-Bloga” din Sibiu.....	79
CAPITOLUL VII. SECVENȚE VENEZUELENE	93
1. Date generale despre Venezuela	93
2. Impresii despre Caracas	101
3. Popasuri venezuelene	105
CAPITOLUL VIII. GÂNDURI DESPRE JUSTIȚIE ȘI DREPT	123
1. Preliminarii.....	123
2. Statul de drept și justiția socială la începutul mileniului III.....	124
2.1. Scurte observații preliminare	124

2.2. Drepturile sociale între teorie și realitate	126
2.3. Concluzii.....	134
3. Proceduri parlamentare ineficiente și discutabile: acceptarea tacită a legilor și angajarea răspunderii guvernului. O posibilă reformă constituțională?	136
4. Reformele din justiție și realitățile societății contemporane – o abordare comparatistă	142
4.1. Necesitatea unei reforme substanțiale a sistemului judiciar	142
4.2. Tendințele privind reformele din țara noastră.....	147
4.3. Scurte concluzii.....	157
5. Reformă și antireformă în învățământul juridic românesc	160
5.1. Aprecieri generale.....	160
5.2. Învățământul juridic de stat versus învățământul juridic particular	164
5.3. Personalul didactic din învățământul juridic românesc	168
5.4. Concluzii.....	180
6. Cavalcada ordonanțelor de urgență, deligitimarea forului legislativ și proliferarea „industriei normative”	181
6.1. Legitimitatea ordonanțelor de urgență	181
6.2. Situația ordonanțelor de urgență	181
6.3. „Inflația” legislativă, fenomen negativ al societății românești	183
6.4. Sumare concluzii.....	188

O scurtă introducere

După o activitate de o jumătate de secol în slujba dreptului și a învățământului juridic, am apreciat util să împărtășesc o parte din experiența mea. Viața mi-a oferit posibilitatea de a activa în varii domenii de activitate, la început în avocatură, în învățământul juridic, iar după evenimentele din decembrie 1989 în Parlamentul României, în diplomație și, din nou, în învățământul juridic superior.

La începutul carierei nu mi-am imaginat că viața îmi va oferi prilejul să-mi desfășor activitatea în domenii care în trecut erau destinate numai unor favorizați ai sorții (în forul legislativ sau în diplomație). Exercițarea unor îndeletniciri diferite poate prezenta unele inconveniente, dar și un avantaj materializat în cunoașterea mai multor domenii de activitate. Din fericire, toate profesiile pe care le-am exercitat, chiar și cele din cadrul forului legislativ și din diplomație, au avut importante conotații juridice, iar cele din cadrul Comisiei de redactare a Proiectului de Constituție a României au avut esențialmente un atare atribut. Activitatea din cadrul acestei Comisii a reprezentat unul din privilegiile importante de care am beneficiat, în sensul că am avut oportunitatea de a contribui, alături de ceilalți colegi, la promovarea unei legi fundamentale exemplare, astfel cum ea a și fost apreciată de mulți specialiști din străinătate.

Activitatea din avocatură, justiție și sistemul notarial a condus la dobândirea unei experiențe practice deosebite și foarte utile pentru munca didactică și științifică desfășurată pe tot parcursul carierei. Diplomația a fost un alt domeniu important și fascinant, în pofida unor inconveniente determinate de o activitate desfășurată la aproape 10.000 de km de patrie și a altor sacrificii implicate de rigoarea unui atare domeniu. Dar cred că nimic nu este mai benefic, chiar în plan personal, decât să-ți servești cu devotament și bună-credință patria. Poate azi, în lumea globalizării, formula folosită de noi, în această scurtă introducere, este ușor depășită. Dar misiunea unui diplomat nu credem că poate fi alta, interesele sale personale sau de grup trebuie să excedeze unei asemenea activități. Patria este și trebuie să fie întotdeauna, nu doar pentru diplomați sau politicieni, ci și pentru toți cetățenii o prioritate.

Într-un Capitol distinct al acestei lucrări am oferit cititorului unele date geografice și de interes turistic despre Venezuela, țara în care mi-am desfășurat, în principal, activitatea de reprezentare a României. Au fost înfățișate unele impresii ale autorului despre capitala Venezuelei, una din frumoasele metropole ale Americii de Sud, și despre cele mai importante și reprezentative zone ale țării (Isla Margarita, Canaima, Coro, Merida, Maracaibo, Valencia etc.).

Partea finală a lucrării a fost consacrată unor reflecții asupra dreptului și justiției românești, sens în care am redat unele din studiile mele mai recente și de actualitate, cum sunt cele privitoare la justiția socială din România, la situația învățământului juridic românesc și la proliferarea nejustificată, în opinia noastră, a ordonanțelor guvernamentale, în special a celor de urgență.

Cu aceste gânduri, după o reflecție mai îndelungată, am decis că ar putea fi util să împărtășesc din experiența mea profesională și altor profesioniști ai dreptului.

Nădăjduiesc că rândurile de față pot fi utile și tinerilor care sunt în situația de a-și alege o profesie în domeniul juridic sau care sunt la început de carieră.

Apariția acestei lucrări având caracter memorialistic nu ar fi fost posibilă fără receptivitatea deosebită a Editurii Universul Juridic, care a agreat să promoveze o „scriere” care depășește cadrul unor abordări strict științifice. De aceea, folosesc prilejul pentru a aduce mulțumirile mele domnului Nicolae Cîrstea, directorul Editurii Universul Juridic, precum și redactorului de carte, domnului Ciprian Radu.

*„Nu există nimic mai durabil decât ceea ce este fondat
pe adevăr, justiție și virtute”
(Antoine Claude Gabriel Jobert)*

Capitolul I

Studiile juridice și primii ani în profesie

1. Autorul la Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca

Alegerea unui drum în viață pentru fiecare dintre noi nu constituie, cel mai adesea, una dintre cele mai facile opțiuni. Iar dificultățile sunt cu atât mai mari cu cât o atare alegere se face imediat după absolvirea studiilor liceale, respectiv la vârsta la care un tânăr de-abia a pășit pragul maturității. Este perioada marilor încercări și ale unei intersecții de drumuri decisive pentru destinul oricărui dintre noi.

Întrebarea care se poate pune este aceea de a ști de ce am ales dreptul. Iar întrebarea este legitimă, căci în epoca la care mă refer cunoștințele unui absolvent de liceu pentru științele juridice erau, pentru a nu-l parafraza chiar pe marele Caragiale, extrem de reduse. Studiul dreptului nu era o preocupare majoră a statului socialist, iar științele sociale erau reprezentate foarte bine prin economia politică, materialismul dialectic și socialismul științific, domenii ce serveau în mod „exemplar” educației comuniste a tineretului. Dovadă este și faptul că la data când mi-am început studiile universitare, inclusiv la data absolvirii acestora, în România existau doar trei facultăți de drept, respectiv la București, Cluj-Napoca și Iași.

Din păcate nici azi liceele noastre, nici cel puțin cele cu profil umanist, nu au cuprins elemente de drept în curricula școlară. La anumite licee se studiază unele elemente de educație civică, mai ales de legislație rutieră. Într-o epocă a globalizării și a interdependențelor dintre națiuni ar fi utilă o reformă a curriculei școlare în sensul introducerii unor discipline necesare pentru cunoașterea instituțiilor internaționale, în special a celor europene, precum și pentru o abordare a unor elemente de drept constituțional, de cunoaștere a drepturilor și obligațiilor fundamentale ale cetățenilor.

Realitățile actuale ne demonstrează mai mult ca niciodată că educația civică a multora dintre cetățenii României se îndepărtează tot mai mult de imperativele celui de-al treilea mileniu. Lipsa de cultură și de educație atinge cote impresionante în raport cu standardul pe care România l-a avut cu trei decenii în urmă. Criza sanitară de la începutul anului 2020 a scos în evidență calitățile poporului nostru, dar și existența fenomenului negativ la care am făcut referire. Direcția înspre care ne îndreptăm este una care ne poate plasa într-o lume a indiferenței și a derizoriului. Nu ne rămâne decât să sperăm într-o revigorare a educației în România.

Revenind la întrebarea evocată, trebuie să spun că absolvirea unui liceu cu profil umanist m-a determinat, într-o anumită măsură, să aleg dreptul. Această realitate și o anumită înclinație pentru o profesie cu caracter aplicativ a cântărit mult în ceea ce privește opțiunea aleasă. Dar, în același timp, nu pot face abstracție nici de o înclinație spre ideea de dreptate și adevăr, valori pe care îndrăznesc să cred că nu le-am ignorat niciodată, indiferent de profesiile pe care le-am exercitat în cei aproape 50 de ani de activitate.

Cu asemenea gânduri, în anul 1965, m-am deplasat în orașul de pe malurile Someșului (o premieră în viața mea) pentru a mă înscrie la concursul de admitere la Facultatea de Drept a Universității „Babeș-Bolyai”. Surpriza a fost mare când am aflat că s-au înscris la concurs un număr mare de candidați, respectiv 30 pe un loc. Și după un atare concurs a urmat procedura firească de înscriere la cursurile Facultății de Drept din Cluj-Napoca pentru anul universitar 1965-1966.

Parcursul anilor de studenție a fost unul normal și unul benefic din punct de vedere al vieții de student. Îmi amintesc și azi cu deosebită plăcere de viața de student din Cluj-Napoca, care nu a fost una extrem de austeră așa cum s-ar părea, ci dimpotrivă una agreabilă, situată între bibliotecă și atmosfera de cămin studențesc, reușind să ne bucurăm și de ofertele unui oraș studențesc exemplar (teatru, operă, cinematografe etc.). A fost poate cea mai prosperă perioadă din epoca comunistă, aceea a studenției mele (anii 1965-1970).

Viața studențească din acea epocă a fost poate una dintre cele mai agreabile, iar acest lucru este valabil și din punct de vedere al posibilităților de achiziționare a unor bunuri ce ne interesau la acea vârstă, îndeosebi cărți de specialitate. Un student bursier, cum era și cazul meu, beneficia de cazare gratuită în căminul studențesc și masă la cantină (trei mese pe zi) în condiții aproape similare cu cele din restaurante. Iar aceasta nu este o exagerare și nici nu poate fi vorba despre o nostalgie față de valorile unei societăți apuse. Bursa mai era reprezentată și de o sumă modică de 50 de lei lunar. Pentru a avea o imagine sumară, aș putea afirma că o carte de specialitate sau de beletristică costa undeva la 4-6 lei, iar una mai voluminoasă putea ajunge la cca. 9-10 lei. Iar acum ne putem întreba, precum poetul francez François Villon, unde sunt zăpezile de altădată?

Am fost mult timp marcat de acest frumos oraș universitar, unde mi-am cunoscut și soția. Clujul fascinează și azi, dar nu am mai reușit să-l privesc cu aceiași ochi, poate din cauza unui anumit subiectivism inevitabil, fie a unei distanțări în timp față de cele trăite în studenție, dar, fără îndoială, și din cauza unei industrializări petrecute după anii '70 ai secolului trecut, când Clujul nu mai avea parcă aerul unui oraș studențesc.

Debutul anilor de studenție a fost marcat de noile discipline pe care trebuia să le studiem și contactul cu noile cadre didactice ale căror exigențe erau în acele vremuri extrem de mari, incomparabile cu cele de azi. Familiarizarea cu noii colegi nu a constituit o problemă, așa cum este și firesc la acea vârstă la care nici nu împlinisem 20 de ani.

Devenirea mea profesională a fost influențată în mod substanțial de calitatea învățământului juridic clujean și de existența unui corp profesoral de elită. Am avut privilegiul de a-i avea ca dascăli pe unii dintre profesorii universitari reprezentativi din țară, dintre care unii mi-au marcat în mod deosebit destinul profesional. Fără pretenția unei enumerări exhaustive nu pot să nu-i remarc, în acest context, pe profesorii universitari Vladimir Hanga (drept roman), Aurelian Ionașcu (drept civil), Ion Albu (drept civil și dreptul familiei), Tudor Drăganu (drept constituțional), Ioan Gliga (drept financiar, decan în perioada studiilor mele juridice), Grațian Porumb (drept procesual civil), Oliviu Stoica (drept penal), Matei Basarab (drept penal), Marțian Niciu (drept internațional public).

Studiile de drept au devenit tot mai atractive pe măsură ce începeam să cercetăm domeniile de bază ale dreptului. Astfel că în anul II și III atenția mi-a fost atrasă și mie, ca și celorlalți colegi, de studiul dreptului penal. Explicația constă nu doar în spectaculozitatea materiei ci și în contextul marcat de abordările doctrinare ce erau ilustrate cu bogăția spețelor ce ne erau supuse spre analiză. Tot în anul III, un domeniu senzațional pentru mine a fost dreptul internațional public. În primăvara anului 2020 am acordat un interviu unei tinere colaboratoare a site-ului *juridice.ro*, iar una din întrebări se referea la activitatea mea diplomatică și ea a fost pusă datorită interesului pe care studenții de azi îl manifestă pentru dreptul internațional public. Mărturisesc că și o parte dintre colegii mei studenți au manifestat un interes sporit pentru studiul dreptului internațional public. Ne-a influențat în acest sens frumusețea principiilor și instituțiilor de drept internațional public dar și spiritul elevat și sobrietatea profesorului Marțian Niciu. Memoriile mele ar fi trunchiate dacă nu l-aș aminti aici și pe profesorul Ion Deleanu, remarcabil constituționalist și procedurist, cu care am făcut seminariile de drept internațional public și care în acea perioadă era la debutul carierei sale universitare.

Îmi amintesc cu plăcere reuniunile avute cu marele profesor la cercul științific de drept internațional public, pe care le-am frecventat cu multă dezinvoltură împreună cu alți colegi de generație, printre care i-aș aminti pe regretatul av. Oliviu Tocaciu (fost membru marcant CPUN) și pe profesorul clujean Romul Ghidro (distins romanist).

Prelegerile și seminariile susținute de cei doi dascăli m-au făcut să visez atunci, într-o epocă complexă, la o carieră în diplomație. Era „visul” frumos al unui student din acele vremuri, care, pe măsura maturizării sale, s-a estompat de așa manieră încât la absolvire orice iluzie s-a spulberat. Am aflat mult mai târziu cine avea privilegiul de a accede la o asemenea carieră.

Fapt este însă că o atare pasiune m-a determinat încă din anul III să mă gândesc la o lucrare de licență sub îndrumarea profesorului Marțian Niciu. Idealismul meu a mers până acolo încât mi-am manifestat opțiunea pentru o temă lipsită poate de realism sau a cărei actualitate era, atunci, cel puțin discutabilă. În concret, mi-am ales ca temă de licență „Neutralitatea în dreptul internațional contemporan”. Tema a fost discutată, astfel cum era și firesc, cu profesorul Marțian Niciu, care mi-a atras atenția că tema nu este pentru noi de actualitate. Cu tactul și diplomația domniei sale, m-a rugat să-i înfățișez câteva repere semnificative asupra direcțiilor de abordare. I-am relatat cu acel prilej că dorința mea ar fi să realizez o investigație a neutralității permanente a Elveției, Austriei și Suediei și un studiu cu privire la mișcarea de nealinieră, care era la modă în acea epocă. După aceste precizări, profesorul și-a dat acordul și astfel mi-am susținut lucrarea de licență la disciplina drept internațional public cu tema menționată.

O apreciere deosebită am avut și pentru profesorul Grațian Porumb, unul dintre cei mai prestigioși și exigenți profesori de la Facultatea de drept din Cluj-Napoca. Examenul de procedură civilă l-am susținut în anul IV. În acea perioadă s-au introdus, pentru prima dată, și probele scrise obligatorii, astfel că am obținut nota de promovare încă din această fază „pregătitoare”. Potrivit regulamentului, studentul care obținea cel puțin nota 8 nu mai era obligat să se prezintă la examenul oral. Așa s-a întâmplat că nu am avut privilegiul de a-l întâlni pe profesor la examenul oral. La Facultatea de

Drept din Cluj examenul cheie din facultate era cel de drept procesual civil; cine promova acest examen se putea considera deja absolvent (durata studiilor era atunci de 5 ani). Generația mea nu cunoștea vreun student care să fi obținut nota maximă la procedură civilă. Îmi amintesc că în urmă cu mai bine de patru decenii mă aflam într-o discuție cu profesorul în fața Facultății de Drept, moment în care în mod foarte respectuos un cetățean pe care nu-l cunoșteam, și din păcate nici nu-mi amintesc numele domniei sale, decât faptul că era procuror la Deva, l-a salutat pe profesor. Acesta din urmă i-a răspuns pronunțându-i numele. Iar magistratul, puțin șocat de memoria profesorului, l-a întrebat pe dascăl: „Bine, domnule Profesor, dar Dumneavoastră mă rețineți după 20 de ani și cu numele”. Răspunsul profesorului a fost foarte prompt: „Cum să nu rețin, Dragul meu, căci de când Dumneata ai terminat facultatea eu nu am mai dat niciun 10”.

Am terminat studiile universitare în anul 1970, iar în vara aceluiași an a urmat repartizarea promoțiilor facultăților de drept. Folosesc pluralul pentru că la data menționată repartizarea absolvenților se făcea centralizat pe întreaga țară. Repartizarea s-a făcut la Cluj-Napoca și la această procedură au participat absolvenții celor trei facultăți de drept existente atunci în România (în număr de cca. 400). Posturile cele mai solicitate erau și atunci cele din magistratură. Aș fi optat pentru un post în magistratură, dar în zona din care proveneam nu era scos la repartizare un asemenea post. Existau 7 posturi de judecători în întreaga țară, iar în momentul în care eu trebuia să-mi manifest opțiunea singurul post vacant era unul de judecător la Vălenii de Munte, unde nu am reușit să ajung nici atunci și nici ulterior. Nu știu care ar fi fost destinul meu profesional dacă îmi exercitam această opțiune. Președintele Comisiei de repartizare era profesorul Vladimir Hanga, care a insistat să-mi exercit o atare opțiune. Nu am făcut-o și astfel am obținut un post de avocat în Colegiul de avocați al jud. Maramureș: Biroul Sighetul Marmației.

2. Debutul în avocatură

Debutul în profesia de avocat a fost unul obișnuit, având notele oricărui început: reținere față de solemnitatea ședințelor de judecată, imperativul pregătirii temeinice a dosarelor, discuții ample cu justițiabilii pentru cunoașterea cât mai exactă a faptelor pricinii și o documentare doctrinară și jurisprudencională cât mai completă.

Mi-am exercitat profesia de avocat într-o zonă geografică rămasă necooperativizată în cea mai mare parte, ceea ce mi-a oferit posibilitatea de a mă confrunta cu litigii civile de o anumită complexitate: acțiuni succesoriale, acțiuni de partaj, acțiuni reale etc. Acesta a fost la acel moment unul dintre privilegiile care mi-au marcat cariera încă de la începuturile ei.

Dar, în același timp, nu pot să omit nici faptul că am avut un îndrumător, în perioada stagiului, de excepție, un avocat extrem de bine pregătit profesional, un bun orator și un om foarte temeinic (Petre Big). El a fost cel care mi-a coordonat primii pași în avocatură și m-a sprijinit în mod substanțial. Îmi amintesc că primul contact cu maestrul, cel mai cunoscut avocat din regiune, a fost unul aproape inedit și pe care la început l-am privit cu o anumită rezervă. În prima zi mi-a spus „mergi la arhivă și

studiezi dosarul nr. X și îmi spui părerea ta în legătură cu modul de reprezentare a părții”. După o discuție foarte scurtă și extrem de sobră mi-a spus „acum va trebui să redactezi o cerere reconvențională”. I-am spus că aș dori un model dacă este posibil, căci noi nu am făcut în acea epocă practică la tribunal, ci doar în administrație o perioadă extrem de scurtă. Am primit un refuz categoric spunându-mi că trebuie să mă bazez pe cunoștințele dobândite în facultate. Ulterior lucrurile s-au schimbat fundamental și îi sunt recunoscător și azi avocatului Petre Big pentru sprijinul acordat și pentru faptul că a avut un rol foarte important în formarea mea ca viitor profesionist al dreptului. Deopotrivă de recunoscător îi sunt și soției acestuia, doamna av. Georgeta Big.

Cei doi ani de stagiatură au trecut destul de repede și a urmat definitivatul în profesia de avocat. Examenul de definitivat era complex în acea perioadă și relativ dificil. El s-a susținut tot centralizat, la București, în anul 1972, și cuprindea materiile de bază ale dreptului, printre care dreptul civil, dreptul penal, procedura civilă și procedura penală, dreptul muncii și dreptul familiei. Comisia de definitivat a fost prezidată de Teofil Pop, personalitate bine-cunoscută a dreptului, fost director în Ministerul Justiției și ulterior ministru al justiției și președinte al Curții Supreme de Justiție. Am avut privilegiul de a fi remarcat și felicitat de acest eminent profesionist al dreptului pentru rezultatul obținut la examenul de definitivat. După cinci ani de activitate în avocatură am optat pentru o carieră în învățământul juridic românesc.

Capitolul II

Primii ani în învățământul juridic

1. Admiterea la doctorat

Opțiunea pentru învățământ a fost determinată de unele împrejurări care nu au avut o atare finalitate în mod direct. Înscrierea mea la doctorat, sub conducerea profesorului universitar Grațian Porumb, a reprezentat un reper decisiv în opțiunea mea pentru învățământul universitar. În timpul exercitării profesiei de avocat am identificat unele soluții jurisprudențiale discutabile sau care nu erau în concordanță cu litera sau spiritul legii ori cu privire la care legislația era deficitară. Asemenea constatări m-au determinat să încep să public la fosta Revistă română de drept (azi Dreptul), devenind treptat un colaborator al acestei prestigioase publicații juridice. În acea perioadă, redactorul-șef al revistei era renumitul și regretatul profesor Șerban Beligrădeanu, căruia i-am păstrat întotdeauna un respect deosebit. Iar acest lucru s-a întâmplat nu doar pentru faptul că a fost un corifeu al dreptului românesc, deși în perioada comunistă valoarea sa nu a fost recunoscută așa cum s-ar fi convenit, ci pentru insistențele sale de a publica numai articole valoroase. Profesorul Beligrădeanu a fost unul dintre cei mai străluciți juriști pe care i-a avut România în perioada postbelică. Discuția cu profesorul Beligrădeanu era una extrem de densă și profesionistă, cultura sa juridică fiind una de excepție, astfel încât acesta putea să abordeze probleme delicate de drept cu juriști eminenți din domenii diferite, iar nu doar din domeniul dreptului muncii, care constituia specialitatea sa preferată.

Debutul meu științific s-a plasat undeva în primăvara anului 1973, an în care am luat și decizia de a mă înscrie la doctorat. Astfel cum deja am menționat activitatea mea în avocatură a fost centrată pe materia dreptului civil și implicit pe cea a procedurii civile. Activitatea practică m-a determinat să aprofundez studiul procedurii civile, domeniu pe care l-am considerat întotdeauna unul de o subtilitate deosebită și de o complexitate ridicată. Fără procedură drepturile subiective devin, cel puțin în plan practic, simple facultăți iluzorii. Dar dreptul procesual civil este și de o mare actualitate. Din acest punct de vedere îmi amintesc de aserțiunile a doi mari proceduriști francezi, care remarcă că: „Tout est procédure et le XXI siècle sera procédural... ou ne sera pas.”¹. Chiar dacă o atare aserțiune reprezintă o metaforă, ea este totuși destinată să evoce importanța unui domeniu esențial al justiției umane.

Procedura civilă nu s-a bucurat de-a lungul istoriei de aceeași bună reputație. În secolele trecute în Anglia se considera că procedura civilă nici nu trebuie studiată în facultățile de drept, căci un atare domeniu nu poate fi aprofundat decât în practică. Și autorii la care ne-am referit anterior se întrebau dacă din punct de vedere universitar „procedura nu este considerată de studenți ca o disciplină rebarbativă, prea tehnică pentru a fi științifică, prea secundară (în sens de accesorie) pentru a fi studiată în mod

¹ Jean Vincent și Serge Guinchard, *Procédure civile*, 25 édition, Dalloz, Paris 1999, p. 8.

serios, cu același titlu ca dreptul civil și, azi mai ales, ca dreptul afacerilor”¹. Fără îndoială, astfel cum remarcă cei doi proceduriști, o atare abordare ar fi injustă, iar acest lucru nici nu mai trebuie demonstrat. Ceea ce este însă cert, în opinia noastră, este că pasiunea pentru procedură nu poate avea numai o sursă doctrinară, ci și una practică, în sensul de cunoaștere *in vivo* a formalităților, actelor și instituțiilor codului de procedură.

De la aceste premise am pornit atunci când m-am înscris și eu la concursul de admitere la doctorat. Adoptarea deciziei mele a reprezentat doar un pas minor spre realizarea scopului urmărit. Nu m-am înscris efectiv la doctorat înainte de a-l consulta pe profesorul Porumb asupra oportunității demersului meu. Cu sobrietatea sa deosebită și adeseori descurajantă marele profesor mi-a spus că are un singur loc și că oricum concursul este deschis. I-am solicitat profesorului să-mi indice o bibliografie corespunzătoare pentru a mă putea pregăti în mod temeinic. A venit și răspunsul foarte prompt și foarte „clar”: „tot ce s-a publicat în procedură de la război încoace”. Am hotărât totuși să nu depun armele și după câteva luni de pregătire aprofundată m-am prezentat la concurs. La concurs am participat doi candidați, ambii obținând o notare maximă; contracandidatul meu avea o funcție importantă în conducerea centrală a partidului, astfel că în final s-a obținut o suplimentare a locurilor din partea Ministerului Învățământului din acea vreme. Este foarte dificil să fac un comentariu mai amplu despre această întâmplare interesantă, dar ceea ce este cert este că profesorul Grațian Porumb a solicitat o atare soluție invocând dificultatea de departajare dintre cei doi candidați. Corectitudinea profesorului față de un candidat care avea o poziție socială precară pentru acele vremuri, în care avocatul era un paria al justiției, a fost una exemplară, fapt pentru care i-am păstrat întotdeauna recunoștința cuvenită. Probabil că dacă atunci nu aș fi fost admis la doctorat destinul meu profesional ar fi fost altul, dar cel financiar cu siguranță unul incomparabil mai bun.

2. La Facultatea de Drept economic-administrativ din Sibiu

În perioada în care eram doctorand, profesorul Grațian Porumb susținea cursul de drept procesual civil la secția de drept economic-administrativ de la Sibiu, secție ce reprezenta o structură a Facultății de Drept a Universității „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca (rector era marele istoric Ștefan Pascu). La un moment dat, profesorul Grațian Porumb mi-a propus să preiau cursurile de drept procesual civil de la secția menționată, întrucât el urmează să se pensioneze și nu va mai efectua deplasarea la Sibiu. Secția de la Sibiu era condusă de un profesor provenit de la Academia „Ștefan Gheorghiu” și care preda cursuri de economie politică, având o atare specializare (Ioan Vesa). După unele discuții cu conducerea de la Sibiu am hotărât să particip la concursul de ocupare a unui post de lector universitar cu începere din anul universitar 1976/1977, după ce în anul precedent am ocupat un post de asistent universitar.

¹ *Ibidem*, p. 10.